

Phronesis

Habitus et quattuor instrumenta ad consilia prudenter capienda in mundo intellegentia artificiali formato.

Kaspar Brönnimann · Status: 14 Augusti 2026 · kaspar@kaspair.ch · kaspair.ch

INDEX

I. Praefatio	II. Habitus: Phronesis
III. Quattuor instrumenta	IV. Aletheia
V. Mnemosyne	VI. Methodos
VII. Kairon	VIII. Quomodo quattuor instrumenta inter se cohaereant
IX. Quae haec instrumenta non sint	X. Conclusio

I Praefatio

Quinque manifestos — Phronesis, Aletheia, Mnemosyne, Methodos et Kairon — separatim scriptos esse et separatim legi posse. Hoc commentarium eos coniungit. Ostendit eos ad unum pertinere: ad unum habitum cum quattuor instrumentis concretis, quae illum habitum in usu tuentur.

Manifestos non substituit, sed ordinat. Neque novas persuasiones addit neque ullas tollit. Linguam eorum servat, ubi stat; eos autem connectit, ubi alter alterius indiget.

Qui unum ex quinque manifestis iam novit, sententias recognoscet. Qui nullum novit, in fine intelliget quid una simul cogitent.

II Habitus: Phronesis

Prudentia penes hominem manet Phronesis est prudentia practica: facultas penitus humana in casu concreto ponderandi, iudicandi atque responsabilitatem suscipiendi. In mundo intellegentia artificiali formato, hoc est quod delegari non debet.

Phronesis non est programma, sed habitus. Decem persuasionibus innititur, quae totius familiae cogitationem sustinent.

- Maxima infirmitas actionis humanae non malitia est, sed inconsiderantia.
- Transparens ratio perfectione maioris momenti est.
- Intellegentia artificialis consulere potest; responsabilitas autem penes hominem manere debet.

- 4
- Incertitudo nominanda est, non occultanda.
- 5
- Instrumenta neutra non sunt; cogitationem et culturam informant.
- 6
- Iudicium conscium communis atque omnibus accessibilis facultas esse debet.
- 7
- Qualitas iudicii futuro maioris momenti est quam sola intellegentia technica.
- 8
- Cultura et formatio sensus proprie humana sunt.
- 9
- Quaestiones de loco hominis in mundo intellegentiae artificialis mercatui soli committi non debent.
- 10
- Observata et coniecta duo diversa sunt.

Phronesis: prudentia penes hominem manet.

III

Quattuor instrumenta

Conspectus Quattuor operationes fundamentales prudentiae practicae quattuor instrumentis egent, quae eas tueantur. Unumquodque instrumentum eo ipso loco interponitur, ubi operatio in usu perverti incipit.

INSTRUMENTUM	OPERATIO FUNDAMENTALIS	UBI SE INTERPONIT
Aletheia	Percipere	Ubi perceptio in merum fluxum nuntiorum degeneraret
Mnemosyne	Conservare	Ubi memoria in expositionem personae verteretur
Methodos	Consulere / methodice ducere	Ubi consultatio in formularium vacuum degeneraret
Kairon	Decernere	Ubi decisio in nudum clicum redigeretur

Capita sequentia unumquodque instrumentum separatim explicant — cum proprio munere propriisque persuasionibus.

IV

Aletheia

Perceptio mutationis Aletheia est instrumentum Phronesis ad mutationem percipiendam. Quod familia ut habitum sustinet, Aletheia ibi concretum facit, ubi non quod iam est, sed quod novum est spectatur: progressus, inclinationes, signa, mutationes quae extrinsecus afferendae et iudicabiles reddendae sunt — ita tamen, ut ex perceptione nondum iudicium fiat.

- 1
- Sichtbarmachen noch nicht Urteilen ist. Id quod in lucem profertur nondum ideo aestimatum est.

Aletheia progressus visibiles facit et ordinationem proponit; iudicium vero homini ad confirmationem relinquit. Perceptio quae se pro iudicio habet, nihil nisi fluxus nuntiorum est.

- 1 Nihil in apertum prodit sine testimonio. Perceptiones sine fonte rumores sunt. Observatum stricte a coniecto separatur.
- 2 Non omnis observatio aequae certa est. Distinguitur inter eventum confirmatum, signum primum et nudam nuntiationem; incertitudo expresse nominatur.
- 3 Attentionem eligere significat non omnia recipere. Perceptio electio est, non plenitudo.
- 4 Novum ad praeteritum probandum est. Analogiae adiuvant — dummodo etiam loca, ubi analogia frangitur, nominentur.
- 5 Aletheia, id est non-latens, interiori ordini servit. Perceptio finem suum demum attingit, cum memoria, formatione et facultate iudicandi coniungitur.

v Mnemosyne

Tutela eius quod communicatur Mnemosyne est instrumentum Phronesis ad id tuendum quod communicatur. Quod familia ut habitum sustinet, Mnemosyne ibi concretum facit, ubi scientia utilis fieri debet sine hominibus prodendis, de quibus agitur.

- 1 Scientia communicari potest sine hominibus prodendis. Aliud est sententia, aliud persona cuius interest. Mnemosyne haec separat: materia professionalis utilis manet, identitas protegitur.
- 2 Ipsa tutela visibilis esse debet. Nemo arcae nigrae credere potest quae fidem promittit. Itaque Mnemosyne aperta est: qui protegit, demonstrare debet quomodo. Probabilitas hic additamentum non est, sed condicio fiduciae.
- 3 In dubio tutela praevallet. Nomen praetermissum gravius est quam substitutio una nimia. Ubi incertitudo est, Mnemosyne potius occultat quam prodit.
- 4 Meminisse et protegere una pertinent. Mnemosyne, quae in memoria Graecorum mater Musarum est, memoriam significat quae conservat sine prodicione.

vi Methodos

Iter a colloquio ad exitum structum Methodos est instrumentum Phronesis ad iter a colloquio ad exitum. Quod familia ut habitum sustinet, Methodos ibi concretum facit, ubi ex eo quod homo scit et dicit documentum clarum et methodo congruens nasci debet.

- 1 Scientia in colloquio nascitur, non in formulario vacuo. Multi homines scientiam in mente ferunt, non in forma praeparata. Documentum vacuum nihil interrogat; tantum exspectat. Methodos hoc convertit:

interrogat, audit et ex dictis efficit quod methodus postulat.

- 1 Methodus est iudicium multorum quasi concretum. Methodus probata non est lorica burocratica, sed scientia practica collecta eorum qui eandem rem ante nos peregerunt.
- 2 Una cogitare significat quod deest animadvertere. Plenitudo bonis quaestionibus efficitur, non campis obligatoribus.
- 3 Forma homini servire debet, non homo formae. Structura medium est, non finis. Responsabilitas pro argumento penes hominem manet.

VII Kairon

Decisiones consciae in mundo complexo Kairon est instrumentum Phronesis ad decisiones. Quod familia ut habitum sustinet, Kairon ibi concretum facit, ubi ponderandum, decernendum et responsabilitas suscipienda est.

Nomen duas temporis notiones Graecas secum fert. Kairos est opportunum momentum — occasio quae agnoscenda atque arripienda est antequam praetereat. Aion est diurnitas — tempus per cyclos, in quo apparet utrum decisio sustinuerit. Kairon utrumque coniungit: punctum quo decernitur et arcum per quem decisio observabilis manet. Qui solum momentum habet, sine reditu decernit; qui solam durationem habet, numquam decernit.

- 1 Decisiones non solum exitus, sed etiam rationes requirunt. Decisio plus est quam ita aut non. Est nexus optionum, assumptionum, periculorum, responsabilitatum et effectuum exspectatorum. Qui solum exitum videt, decisionem non intellegit. Qui rationem visibilem facit, discendi, reddendae rationis et fiducia locum creat.
- 2 Omnis bona decisio observabilis manere debet. Decisiones liberatione non finiuntur. Demum in re apparet utrum assumptiones sustineant et effectus exspectatus evenerit. Sine hac reversione decisio in justificationem mutatur.
- 3 Dissensus signum maturitatis esse potest. In cultura consensus, quae contradictionem cito moraliter damnat, Kairon dissensum visibilem facit — ut contributionem, non ut perturbationem.

VIII Quomodo quattuor instrumenta inter se cohaereant

Quattuor instrumenta, quattuor operationes fundamentales. Non iuxta se tantum stant; inter se cohaerent.

Aletheia novum introducit et iudicio proponit. Mnemosyne quod manet servat, sine proditiōe.

Methodos colloquium in exitum vertit. Kairon ex exitu decisionem facit — eamque observabilem servat, ne liberatio in justificationem mutetur.

Nullum instrumentum alterum substituit. Nullum stat sine habitu qui omnia quattuor sustinet.

Prudentia penes hominem manet — Phronesis; instrumenta occasiones tuentur, in quibus ea exerceri potest.

IX Quae haec instrumenta non sint

Non omne quod hodie sub nomine intellegentiae artificialis offertur ad hanc familiam pertinet. Brevis delimitatio:

- Haec instrumenta iudicium humanum non substituunt.
- Non sunt automatizatio cogitationis.
- Non sunt substitutio responsabilitatis.
- Non sunt producta clausa, sed instrumenta aperta et libere accessibilia.

Quaestiones de loco hominis in mundo intellegentiae artificialis mercatui soli committi non debent.

X Conclusio

Si intellegentia artificialis hodie celerius quam ullus homo scribit, computat, componit atque vertit — quid homini restat?

Restat iudicare. Et quia iudicium exercendum est, occasiones ad id servandae sunt. Quattuor instrumenta tales occasiones praebent. Spatia exercitationis sunt, non automata. Decisionem homini non auferunt; curant ut eam retineat.

Ex quinque manifestis Phronesis, Aletheia, Mnemosyne, Methodos et Kairon compositum. Status: 14 Augusti 2026.

Prudentia penes hominem manet.